

הלכתא למשיחא בדרה היומי

מסכת חגיגה

תוכן

- א. באותה שעה אמרו הנושא את המדרס ... לא את הקדש ... וכמעשה שהיה.....1
- ב. לא ישא אדם מי הטאת ואפר הטאת ויעבירם בירדן ובספינה ... אחד הירדן ואחד שאר הנהרות.....2
- ג. עבר ונשא טהור.....2
- ד. כלים הנגמרים בטהרה ... דגמרינהו חבר ומשום צינורא דעם הארץ דנפל ... מקמיה דגמריה ודלמא בעידנא דגמריה עדיין לחה היא.....3
- ה. שפופרת שהתכה לחטאת ... יטמא ואחר כך יטבול ... דאיכא היכירא לצדוקין ... מטמאין היו את הכהן השורף את הפרה להוציא מלבן של צדוקין שהיו אומרים במעורבי שמש היתה נעשית.....3
- ו. חותכה ומטבילה טעון מטבילה מטבילה ... עשאה כטמא מת בשביעי שלו.....4
- ז. כפה סאה וישב עליה ... מי שמוחד לשיבה יצא זה שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו.....4
- ח. הכלי מצרף מה שבתוכו לקדש אבל לא לתרומה ... דאמר קרא כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת הכתוב עשאו לכל מה שבכף אחת.....5
- ט. אפר הטאת שנגע הטמא במקצתו שטימא את כולו.....6

דה כג.

א. באותה שעה אמרו הנושא את המדרס ... לא את הקדש ... וכמעשה שהיה

כבר התבאר לעיל דף כ: שהנושא את המדרס¹, כגון מנעל של זב, שטמא מפני שהזב דורס עליו, אינו נושא את הקודש למרות שאינו נוגע בו נגיעה שיטמאנו, כגון בחבית של חרס שמגבה אינה מטמאה, ובאזירה לא יגע. ולא גזרו אלא במדרס עם הקדש כמעשה שהיה², אבל לא בשאר טומאות ולא בתרומה.

¹ רמב"ם הלכות שאר אבות הטומאה פרק יב הלכה ג

² ולכאורה יש להקשות דרבינו פסק כאן כרבי חנניא בן עקיבא דלא אסרו אלא כמעשה שהיה בקדש אבל לא בתרומה, ובפרק עשירי מהלכות פרה פסק בת"ק, וכמו שיבואר. כסף משנה שם, וצ"ל דמי"ש תלמודא הא מני רחב"ע היא לאו בדוקא אלא כלפי מה שרצה להקשות תלמודא אי הכי תרומה נמי ניגזור שמא יארע כמו שאירע בקדש קאמר תלמודא הא מני וכו' כלומר דחזינן בפ"י לרחב"ע דאפילו בחטאת גופיה דאירע המעשה ולא גזרו כי אם בירדן ובספינה כמעשה שהיה ואם בן כל שכן מקדש לתרומה ואף רבנן יודו בהא דלא גזרינן תרומה כמו קדש וכמו שלא גזרו התם בקדש כמו הטאת משום דמעשה שהיה לא היה אלא בחטאת וכיון שכן שפיר פסק רבינו כאן דדוקא בקדש גזרו כמו התם שלא גזרו כי אם בחטאת וכת"ק דרחב"ע. בית ישחק שם

הַלְכָתָא לְמִשְׁיחָא בְדֵף הַיּוֹמִי

מסכת חגיגה

ב. לֹא יֵשֵׁא אָדָם מִי חֲטָאתָ וְאִפְרֵי חֲטָאתָ וַיַּעֲבִירָם בִּירְדֵן וּבַסְפִּינָה ... אֶחָד הִירְדֵן וְאֶחָד שָׂאֵר הַנְּהָרוֹת

מים שהתקדשו, או שעומדים להתקדש, באפרה של פרה אדומה הם הנקראים "מי חטאת", וממלא³ אדם מים ומניחן אצלו בלא קידוש כל זמן שירצה ואין בכך כלום, ומוליכן ממקום למקום ומעיר לעיר ונותן עליהן אפר ומקדשן בכל עת שירצה. בעודן בידו במקום מגולה אבל כשמניחן בחיקו ובמקום משומר ונעול רשאי להסיח דעתו⁴.

וכן המים המקודשין מניחן אדם אצלו ימים ושנים ומזה מהן בכל יום שהוא צריך עד שיתמו ומוליכן ממקום למקום ומעיר לעיר, ומשמר אדם אפר פרה אצלו ומוליכה ממקום למקום ומעיר לעיר. ובלבד שיהיו שמורים ולא יהיה בהם היסח הדעת.

פעם אחת הוליכו כלי שהיה בו מי חטאת בספינה בירדן ונמצא כזית מן המת בקרקע הספינה ונטמאו המים⁵, באותה שעה גזרו ב"ד הגדול שאין מעבירין מי חטאת ולא אפר חטאת בנהר ובספינה ולא ישיטם על פני המים, ולא יעמוד בצד הנהר מכאן ויזרקם לצד השני⁶, אבל עובר הוא אדם במים עד צוארו, ובידו אפר פרה או מים מקודשין, וכן אדם וכלים הריקנים שהן טהורין לחטאת, ומים שנתמלאו לחטאת ועדיין לא נתקדשו מעבירין אותם בנהר בספינה. שלא גזרו אלא מעשה שהיה במים שהתקדשו⁷.

ג. עֵבֶר וְנִשְׂא טְהוֹר

כבר התבאר לעיל דף כ: שלמרות שאמרו שהנושא את המדרס, נושא תרומה ולא קדש, אולם אם עבר ונשא, הואיל ולא נגע בקדש הרי הקדש טהור⁸.

³ רמב"ם הלכות פרה אדומה פרק י הלכה ב

⁴ מרכבת המשנה שם

⁵ דמוכה מזה שלא היו ספנים נוהרין יפה לנקות ספינתם מטומאת מת, להכי גזרו שלא יביאו מי ואפר של חטאת בספינה ובכל הדומה לספינה, והא דלא גזרו נמי מה"ט שלא להביא קודש ותרומה בספינה, שאני פרה דלמשמרת למי נדה כתיב, וצריך שיעשו לה שמירה יתירה תפארת ישראל יכין מסכת פרה פרק ט משנה ו. א"ה וצ"ע דהכא עיקר הטעם משום שכך היה המעשה וכדלעיל מהבית ישחק וכן ממשמע מתוד"ה לא ישא⁶ דדמי לספינה. וכן לא יעמוד בצד זה של נהר ויזרקם לצד שני, דגם זה דמי קצת לספינה. ר"ב פרה טו

⁸ רמב"ם הלכות שאר אבות הטומאה פרק יב הלכה ג פסק כר"ז משום דהוא דרבנן, ועוד דר"ז הוא מרא דתלמודא טפי מר"א.

הלכתא למשיחא בדרה היומי

מסכת חגיגה

**ד. כלים הנגמרים בטהרה ... דגמרינהו חבר ומשום צינורא
דעם הארץ דנפל ... מקמיה דגמריה ודלמא בעידנא
דגמריה עדיין לחה היא**

כבר התבאר לעיל דף כ: שהמעלה הששית של קודש על פני תרומה היא – שכלים הנגמרים בטהרה⁹, אפילו גמרם חבר המקפיד על טהרת הקודש צריכין טבילה לקדש, אך אין צריכים הערב שמש¹⁰, חיישינן שמא נפל רוק מעם הארץ קודם שנגמרה, ובשעת הגמר עדיין היא לחה וטימא את הכלי.

אבל לא לתרומה מכיון שאם נפל קודם גמרה אינה מטמאה, ואין חוששים שמא היתה לחה בגמר הכלי שאינו אלא חשש רחוק, ולנפילה אחר הגמר אין חוששים שזהירים בה כשבא העת שתקבל טומאה.

**ה. שפופרת שחתכה לחטאת ... יטמא ואחר כך יטבול ...
דאיכא היכירא לצדוקין ... מטמאין היו את הכהן השורף
את הפרה להוציא מלבן של צדוקין שהיו אומרים
במעורבי שמש היתה נעשית**

קולא גדולה קבלו חז"ל שיש במעשה פרה מה שאינה בכל הקדשים ואף לא בתרומה אלא כמעשר, שכל מעשה פרה לא לבד שמחוסר כפורים מותר בה אלא אפילו טבול יום שלא העריב שמשו מותר בה בכל עשייתה, ודבר זה קבלנו איש מפי איש עד משה מסיני.

הצדוקין ימח שמם שהולכים בדרכי לבם ומה שלמעלה משכלם אינם מאמינים, חלקו על דין זה ואומרים שמעשה פרה פסול בטבול יום וצריך הערב שמש, ולכן כדי להוציא מלבן של צדוקים היו החכמים מהדרים לעשותה רק בטבול יום וכך הנהיגו בכל הפרות, שקיבלו שכל העוסקין¹¹ בפרה מתחלה ועד סוף טבולי יום כשירים, ואף על פי שעדיין לא העריב שמשן. שזה שנאמר בכל הפרשה איש טהור הוא הטהור למעשר שני, ואף על פי שאינו טהור לתרומה עד שיעריב שמשו, הרי זה טהור לפרה.

⁹ רמב"ם שם הלכה ו

¹⁰ דבכל מעלות דרבנן א"צ הערב שמש.

¹¹ ערוך השולחן העתיד הלכות פרה אדומה סימן נה סעיף כא

הלכתא למשיחא בדרה היומי

מסכת חגיגה

לפיכך היו בית דין בבית שני¹² מטמאין את הכהן השורף את הפרה בשריץ¹³ וכיוצא בו וטובל, ואח"כ עוסק בה. כדי לבטל אלה דברי הזדים שמורים מהעולה על רוחם ולא מן הקבלה, וכן כל הכלים שמכניסים לתוכם אפר הפרה כולם טבולי יום.

ובכלל זה תקנו שהחותרך שפופרת של קנה אפילו התכה חבר, להניח בה אפר הטאת או למלאת בה מי הטאת¹⁴, וכן כל כלי שנגמר בטהרה ואפילו לקחה מעם הארץ, יטמא אותה טומאה דאורייתא¹⁵ ממש¹⁶ ויטבלנה ואחר כך יניח בה, קודם הערב שמש, כדי להראות לצדוקין שכשרה בטבול יום.

דף כג:

ו. חותכה ומטבילה טעון טבילה ... עשאוה כטמא מת בשביעי שלו

החותרך את הקנה שצריך לטמאותה והמטבילה טעון טבילה, מפני שעשאוה כטמא מת בז' שלו¹⁷, ולפיכך אינה צריכה הזאה שלישי ושביעי אלא מטמאה, ומטבילה ונותן בה.

ז. כפה סאה וישב עליה ... מי שמיזחד לשיבה יצא זה שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו

¹² רמב"ם הלכות פרה אדומה פרק א הלכה יד טו
¹³ במשנה למלך שם כתב התוס' בריש פ"ק דיומא ד"ה להוציא כתבו דלאו בטומאה דאורייתא מטמו ליה דלא הוה מזולתי ביה כולי האי אלא בטומאה דרבנן ובערוך השולחן העתיד שם סעיף כד. התוס' בחגיגה ובריש יומא כתבו דבוודאי לא היו מזולזין בה כל כך, והביאו ראיה מתוספתא דפרה פ"ב בצדוקי כה"ג שרצה לעשות בהערב שמש וסמך ריב"ז ידיו על ראשו כדי לטמאו. והטומאה היא מפני שכל ז' ימי הפרישה היו נזהרים מליגע בו ועכשיו שנגע בו הוי כטומאה. ואף על גב דהצדוקים אינם סוברים טומאה זו מ"מ הלא רואים דחכמים שסוברים מטומאה זו טימאווהו לדבריהם וטבל ועשה בלא הערב שמש ע"ש. ולדעת רש"י והרמב"ם י"ל דשם לא הספיקו לטמאותו בשריץ. ובאמת מובא שם בתוספתא שגם עשאו ריב"ז לבעל מום ע"ש. אבל בעלמא מטמאין בשריץ דבאופן אחר ליכא היכירא לצדוקים כלל. ועיין תוי"ט מסכת פרה פרק ג משנה ז

ובבועז שם פרק ה מ"ד אות ד

¹⁴ רא"ש פרה פרק משנה ד

¹⁵ כדי שתהי' הכלי טבוי' דאורייתא בשעה שנותן המי הטאת לתוכה. תפארת ישראל – הלכתא גבירתא מסכת פרה פרק ה משנה ד

¹⁶ ואע"ג שכל כלי הנגמר בטהרה טמא הוא בלאו הכי לקודש ואפר הפרה ומי הטאת דינם כקודש, מכל מקום טימאווהו ממקום אחר שאם לא כן אין היכר לצדוקין שהרי כלי הנגמר שצריך טבילה מותר בלא הערב שמש כנזכר. וא"כ אין ראיה שמותר בטבול יום אבל אם יטמאווהו בשריץ שלקודש הייב הערב שמש ולאפר פרה ישתמשו מיד לאחר טבילה יש בכך היכר לצדוקים.

¹⁷ שהרי אם טמאווהו בשריץ אינה מטמאה אדם שראשון אין מטמא אדם וכלים.

הלכתא למשיחא בדרה היומי

מסכת חגיגה

כל¹⁸ כלי הראוי למשכב, מושב או מרכב, כשהוא תחת הזב נעשה "מדרס", ונעשה בה' אופנים, כגון שעמד או ישב או שכב או נשען או נתלה עליו הזב. בין שישב ע"ג המשכב או שכב ע"ג מושב, נעשה מדרס, והרי אותו כלי שנעשה מדרס הוא אב הטומאה לטמא כלים במגע, ולאדם במגע ובמשא, בין שנשא האדם הטהור למדרס, ובין שנישא האדם הטהור ע"ג המדרס, או עמד או ישב או שכב או נשען עליו או נתלה בו האדם הטהור.

אולם לא כל שיושב או שוכב עליו הזב נעשה "מדרס" מחמת שישב או שכב עליו הזב. שמשכב ומושב, היינו כל דבר שראוי לשכב או לישב עליו ולא יושבת עי"ז הפעולה שמיוחדת להדבר ההוא.

ולפיכך תיבה שפתחה למעלה וישב עליה הזב, הרי כשירצו להניח לתוך התיבה חפצים או להוציאן מתוכה אומרים לזב עמוד ונעשה מלאכתו¹⁹, ולכן כל שלא נגע הזב בגוף התיבה ולא הסיטה, נשאת בטהרתה מכיון שאינה מיוחדת כלל לשכיבה או ישיבה. אולם כלי שמשמש לישיבה עם מלאכתו שעושה לה הרי זה מתטמא במדרס, כגון הרדיד, והחלוק, והטלית, אף על פי שכל אחד מהן לא נעשה מתחילה למשכב הרי הוא משמש את המשכב עם מלאכתו וכן כל כיוצא באלו²⁰.

ח. הכלי מצרף מה שבתוכו לקדש אבל לא לתרומה ... דאמר קרא כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת הכתוב עשאו לנר מה שבכף אחת

כבר התבאר בדרה כ: שהמעלה השביעית של קודש על פני תרומה היא – שאם מונחים התיבות הרבה בכלי אחד של קדש, ונגעה טומאה באחת מן ההתיבות, נטמאו כולן אף שלא נגעו בה, שהכלי מצרפן להיותן כאחת²¹.

אבל בתרומה מה שנגע בו טמא או פסול וכל השאר טהור, וכל המעלות של דבריהם הם, ורמז יש למעלה זו בתורה (במדבר ז פסוק יד) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת, אמרו חכמים כל מה שבכף הרי הוא כגוף אחד.

¹⁸ תפארת ישראל יבקש דעת

¹⁹ ואפי' כשהתיבה היא של זב שיושב עליה דלא מצו לומר לו כן, בכל זאת הדין כן

²⁰ רמב"ם הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ז הלכה ח

²¹ ויש בזה פלוגתא דאמוראי בפסחים דף יט. דר' הנן אמר דצירוף דאורייתא דכתיב בנדרת הנשיאים כף אחת וגו' הכתוב עשה כל מה שבכף אחת, ור' יוחנן אמר צירוף דרבנן, ופסק הרמב"ם כר' יוחנן דהוא מרי דתלמודא. כס"מ שם

הלכתא למשיחא בדרף היומי

מסכת חגיגה

זה שהכלי מצרף היינו כשנגע הטומאה באחת בעת שהיתה בכלי, שהרי כאלו נגע בשניהן, אבל כשהאחת כבר נטמאת קודם שבאה אל הכלי אינה מטמאה השנייה. וכן אם האחת מונחת בכלי ונטמאת ואח"כ הניחו השנייה בכלי, ג"כ הטמא בטומאתו והטהור בטהרתו.

ט. אפר חטאת שנגע הטמא במקצתו שטימא את כולו

כל הטעון²² טבילה בין מן התורה בין מדבריהם מטמא את מי חטאת ואת אפר החטאת במגע אבל לא במשא, וטמא שנגע במקצת אפר חטאת פסל את כולו. י"א שאפילו בלא צירוף כלי²³. וי"א²⁴ שדוקא בעירוף כלי וכן כתבו רוב הראשונים.

²² רמב"ם הלכות פרה אדומה פרק יג הלכה ה

²³ מעשה רוקח שם

²⁴ שהכלי מצרף אותו וזו אינה אלא מעלת החטאת ומשום גזרה שמא יגע בה טמא בכולה גזרו. ראב"ד מסכת עדויות פרק ה משנה א וכ"כ במאירי ובר"ב שם ועיין בתפא"י שם ב